

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET:

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/10/2000

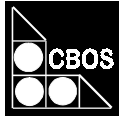
POSTRZEGANIE KONFLIKTÓW SPOŁECZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Silne konflikty społeczne występują, zdaniem trzech czwartych respondentów (76%), przede wszystkim między byłymi komunistami wywodzącymi się z dawnej PZPR a byłymi opozycjonistami wywodzącymi się z dawnej „Solidarności”.
- ◆ Większość ankietowanych dostrzega także silne konflikty między rządzącymi a rządzonymi (69%), ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej (68%), między biednymi a bogatymi (59%) oraz między kierownictwem zakładów a robotnikami (57%).
- ◆ Spośród rodzajów konfliktów wymienionych w badaniu tylko antagonizmy między mieszkańcami miast a mieszkańcami wsi oraz między klasą robotniczą a średnią stosunkowo rzadko postrzegane są jako silne (odpowiednio 30% i 28%). Na ogół badani oceniają, iż są one niezbyt silne albo wcale nie występują.
- ◆ W porównaniu z sondażem z marca ‘99 oraz z badaniami z lat ubiegłych wzrosła, ogólnie rzecz biorąc, liczba ankietowanych mających poczucie, że wśród Polaków występują silne konflikty różnego rodzaju.
- ◆ Postrzeganiu podziałów i różnic społecznych jako źródła silnych konfliktów w naszym społeczeństwie sprzyjają przede wszystkim złe oceny warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego.

POSTRZEGANIE KONFLIKTÓW SPOŁECZNYCH

Główną osią konfliktów społecznych, postrzeganych jako silne w okresie transformacji w Polsce aż do początku roku '99, były orientacje polityczne związane z dwoma blokami politycznymi - „postkomunistycznym” i „postsolidarnościowym”. Inne antagonizmy polityczne o nieideologicznym charakterze, ale nakładające się w znacznym stopniu na podziały ideologiczne - takie jak między rządzącymi a rządzonymi oraz związane ze zróżnicowaniem społecznym czy strukturą klasową - rzadziej postrzegano jako silne źródło konfliktów społecznych.

Sondaż z marca '99 przyniósł jednak częściową zmianę obrazu konfliktów w świadomości społecznej. Na pierwszym planie, najczęściej postrzegane jako bardzo silne lub silne, znalazły się konflikty między rządzącymi a rządzonymi, zdając się wskazywać na zmniejszenie się znaczenia podziałów ideologicznych. Można było jednak sądzić, że powodem wysunięcia się na czoło antagonizmów między rządzącymi a rządzonymi było raczej nasilenie się w tamtym okresie antyrządowych protestów i strajków, przesłaniających w opinii społecznej podział na obozy ideologiczne¹.

Najnowszy sondaż dotyczący tej kwestii zdaje się potwierdzać krótkotrwałość spadku znaczenia podziałów ideologicznych jako źródła - w opinii ankietowanych - silnych konfliktów społecznych w naszym kraju².

Obecnie znów za silne (dla uproszczenia będę mówił o silnych konfliktach, mając na myśli opinie określające dany rodzaj konfliktów jako bardzo silny i silny łącznie) najczęściej uważa się antagonizmy między byłymi komunistami wywodzącymi się z dawnej PZPR a byłymi opozycjonistami wywodzącymi się z dawnej „Solidarności”.

¹ Por. komunikat CBOS „Postrzeganie konfliktów w naszym społeczeństwie”, kwiecień '99 (opr. Włodzimierz Derczyński).

² Badanie „Państwo i obywatel” przeprowadzono w dniach 3-15 grudnia '99 na liczącej 1521 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Ponad dwie trzecie ankietowanych uważa, że silne są także konflikty między rządzącymi a rządzonymi oraz ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej, a prawie trzy piąte - konflikty między bogatymi a biednymi oraz między kierownictwem zakładów a robotnikami.

Tabela 1

We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty między różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy:	Bardzo silne	Silne	Ogółem silne	Niezbyt silne	Nie ma konfliktów	Trudno powiedzieć
	w procentach					
- byłymi komunistami wywodzącymi się z dawnej PZPR a byłymi opozycjonistami wywodzącymi się z dawnej „Solidarności”	39	37	76	11	2	10
- rządzącymi a rządzonymi	23	46	69	23	1	7
- ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej	26	42	68	19	5	8
- ludźmi biednymi a bogatymi	17	42	59	29	6	6
- kierownictwem zakładów a robotnikami	15	42	57	28	4	11
- miastem a wsią	7	23	30	37	27	6
- klasą robotniczą a średnią	4	24	28	42	19	11

Pozostałe dwa rodzaje konfliktów, o które pytaliśmy respondentów - między miastem a wsią oraz między klasą robotniczą a klasą średnią - stosunkowo rzadko postrzegane są jako silne.

Opinie ankietowanych na temat poszczególnych konfliktów są ze sobą powiązane. Najsilniejszy związek łączy poglądy na temat konfliktów między bogatymi a biednymi oraz między ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej³, a następnie opinie dotyczące tego ostatniego rodzaju konfliktów z opiniami o sile konfliktów między rządzącymi a rządzonymi⁴. Również opinie o konfliktach między biednymi a bogatymi są mocno powiązane z oceną konfliktowości podziału na rządzących i rządzonych⁵. Percepcja konfliktów między rządzącymi a rządzonymi jest więc wyraźnie powiązana z postrzeganiem społecznego

³ Pearsona $r=0,643$.

⁴ Pearsona $r=0,537$.

⁵ Pearsona $r=0,474$.

zróznicowania, prawie równie mocno wiąże się także - jak się okazało - z ocenianiem jako silnych konfliktów między kierownictwem zakładów a robotnikami⁶.

Opinie dotyczące podziałów społecznych, uważanych przez większość ankietowanych za mało konfliktowe lub bezkonfliktowe, są także powiązane z postrzeganiem konfliktowości pozostałych. Poczucie istnienia silnych konfliktów między klasą robotniczą a średnią jest wyraźnie skorelowane z ocenianiem jako silne konfliktów między bogatymi a biednymi oraz ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej⁷, słabiej z dostrzeganiem innych osi silnych konfliktów, natomiast nie wykazuje związku z odczuwaniem konfliktowości podziału na obozy polityczne, wywodzące się z przeszłości. Opinia stwierdzająca istnienie silnych konfliktów między mieszkańcami miast i mieszkańcami wsi jest nieco słabiej powiązana z postrzeganiem innych osi konfliktów⁸.

Okazało się ponadto, że opinie o osi konfliktów najczęściej uznawanych przez ankietowanych za silne - między ludźmi związanymi z byłą PZPR i wywodzącymi się z dawnej „Solidarności” - skorelowane są z pozostałymi relatywnie najslabiej; najbardziej - z poglądem o konfliktowości podziału na rządzących i rządzonych⁹. Konfliktowe podziały o charakterze politycznym i ideologicznym stanowią więc w świadomości respondentów względnie autonomiczny składnik obrazu konfliktów społecznych.

Poglądy na temat siły konfliktów są dość słabo zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). W przypadku podziału na „postkomunistów” i „postsolidarnościowców” ani poziom wykształcenia, ani takie czynniki jak miejsce zamieszkania, ocena własnych warunków materialnych, religijność czy poglądy polityczne nie różnicują opinii w sposób statystycznie istotny. W przypadku pozostałych podziałów wyraźny regularny związek występuje między opiniami na temat siły konfliktów a ocenami warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego - im gorsze warunki, tym częściej dany rodzaj konfliktu postrzegany jest jako silny¹⁰. Poczucie upośledzenia sprzyja więc „konfliktowemu”

⁶ Pearsona $r = 0,511$.

⁷ Pearsona r wynosi odpowiednio: 0,497 i 0,405.

⁸ Pearsona r od 0,168 (podział na obozy polityczne) do 0,360 (klasa średnia - robotnicy).

⁹ Pearsona r od 0,142 (biedni - bogaci) do 0,289 (rządzący - rządzeni).

¹⁰ Pearsona r w granicach: 0,089 (miasto - wieś) - 0,193 (robotnicy - klasa średnia).

postrzeganiu różnic i podziałów społecznych¹¹. Słabsze są związki z deklarowaną wysokością dochodów na osobę.

Żaden z wymienionych czynników - z wyjątkiem oceny warunków materialnych - nie różnicuje też znacząco opinii dotyczących podziału na miasto i wieś. Opinie o drugim z rodzajów konfliktów rzadziej uważanych za silne - między klasą robotniczą a średnią - powiązane są z poziomem wykształcenia i miejscem zamieszkania: osoby mniej wykształcone oraz mieszkańcy mniejszych miejscowości częściej sądzą, że tego typu sprzeczności interesów są silne.

Wracając do rodzajów konfliktów najczęściej postrzeganych przez respondentów jako silne, odnotujemy, że poczucie konfliktowości podziału na rządzących i rządzonych jest uzależnione w pewnym stopniu od poglądów politycznych i poziomu wykształcenia: osoby z wyższym wykształceniem oraz respondenci o poglądach prawicowych częściej niż inni uważają, że konflikty te są niezbyt silne. Przekonania o silnych konfliktach między ludźmi ze szczytu i z dołu drabiny społecznej bardzo słabo powiązane są - poza wspomnianą oceną własnych warunków materialnych - z wykształceniem i miejscem zamieszkania. Jeszcze słabiej z tymi czynnikami wiążą się opinie na temat konfliktowości podziału na biednych i bogatych, natomiast w tym wypadku widoczny jest związek z poglądami politycznymi ankietowanych. Oprócz oceny warunków materialnych tylko wykształcenie - i to w nieznacznym stopniu - różnicuje opinie badanych o konfliktach między kierownictwem zakładów a robotnikami.

Najwyższe odsetki postrzegających dany rodzaj konfliktów jako silne występują w odniesieniu do wszystkich rodzajów antagonizmów wśród niepracujących gospodyń domowych oraz - z jednym wyjątkiem - wśród rolników. W wielu wypadkach takie „konfliktowe” postrzeganie podziałów i różnic społecznych charakteryzuje też bezrobotnych i rencistów, a konflikty między rządzącymi a rządzonymi najczęściej za silne uważają robotnicy wykwalifikowani (zob. tabele aneksowe).

¹¹ Podobną zależność odnotowaliśmy w poprzednich sondażach na ten temat. Zob. komunikat CBOS „Postrzeganie konfliktów w naszym społeczeństwie” (opr. W. Derczyński), cyt. wyd.

Tabela 2. Postrzeżenie konfliktów w różnych okresach transformacji

Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty między:	Bardzo silne lub silne						Niezbyst silne						Nie ma konfliktów						Trudno powiedzieć					
	'92	'94	'97	'98	'99 (III)	'99 (XII)	'92	'94	'97	'98	'99 (III)	'99 (XII)	'92	'94	'97	'98	'99 (III)	'99 (XII)	'92	'94	'97	'98	'99 (III)	'99 (XII)
	w procentach																							
- byłymi komunistami wywodzącymi się z dawnej PZPR a byłymi opozycjonistami wywodzącymi się z dawnej „Solidarności”*	-	-	79	75	62	76	-	-	12	13	21	11	-	-	1	3	4	2	-	-	9	10	13	10
- rządzącymi a rządzonymi	-	67	65	59	68	69	-	21	24	28	21	23	-	3	2	3	3	1	-	9	9	10	9	7
- ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej	-	62	63	62	60	68	-	21	24	23	26	19	-	6	5	5	5	5	-	11	9	10	10	8
- ludźmi biednymi a bogatymi	48	55	53	56	50	59	29	30	31	29	35	29	9	7	9	7	8	6	14	9	7	7	7	6
- kierownictwem zakładów a robotnikami	-	48	52	52	47	57	-	37	34	28	30	28	-	4	4	5	4	4	-	17	10	15	18	11
- miastem a wsią**	28	-	28	18	17	30	40	-	40	39	41	37	18	-	24	34	34	27	13	-	9	8	8	6
- klasą robotniczą a średnią	24	24	24	-	-	28	48	47	47	-	-	42	22	17	18	-	-	19	6	12	11	-	-	11

* W latach '92, '94, '98 i '99 (III) pytanie zawierało sformułowanie „z ludźmi wywodzącymi się z byłej PZPR a ludźmi dawnej «Solidarności»”.

** W latach '94, '97, '98 i '99 (III) - „pomiędzy mieszkańcami miast a mieszkańcami wsi”.

Uwaga: dane dla roku '92 pochodzą z badania przeprowadzonego w ramach Polskiego Generalnego Sondażu Społecznego (zob. PGSS „Struktura skumulowanych danych 1992-1995”, Instytut Studiów Społecznych UW, Warszawa 1996), a dane z lat '94 i '97 z badań „Opinie o gospodarce i państwie” przeprowadzonych przez CBOS na zlecenie The Australian National University oraz - w roku '97 - Instytutu Studiów Politycznych PAN.

Z analizy danych wynika ponadto, że „konfliktowe” postrzeganie podziałów i różnic społecznych, tzn. pogląd, że konflikty między wyodrębnionymi zbiorowościami są silne, wiąże się częściej z pesymizmem w postrzeganiu kierunku rozwoju sytuacji w naszym kraju, z przekonaniem, że zmiany zachodzące w Polsce od roku ‘89 przyniosły ludziom więcej strat niż korzyści, z niezadowoleniem z funkcjonowania demokracji w naszym kraju oraz z przekonaniem, iż władze nie dbają o sprawy respondentów jako obywateli i że ludzie tacy jak respondent nie mają wpływu ani na sprawy kraju, ani na sprawy lokalne (powiatu i gminy). Tylko opinie dotyczące siły konfliktów między miastem a wsią oraz między obozem „postkomunistycznym” i „postsolidarnościowym” na ogół nie są powiązane z tymi postawami i przekonaniem.

Sympatie ankietowanych dla ugrupowań i partii politycznych takich jak AWS i Unia Wolności (tzn. opinie, że partie te w jakimś stopniu wyrażają ich interesy i poglądy) wyraźnie wiążą się z częstszymi poglądami, że występujące konflikty są słabe albo wcale ich nie ma, czyli z „niekonfliktowym” postrzeganiem różnic i podziałów społecznych. W niektórych przypadkach również sympatie dla ROP i „Samoobrony” sprzyjają takiemu odbiorowi podziałów społecznych, natomiast deklarowane sympatie dla PSL, SLD i Unii Pracy w zasadzie nie wiążą się w sposób statystycznie istotny z mniej lub bardziej „konfliktowym” postrzeganiem różnic społecznych.

Porównując wyniki ostatniego sondażu z danymi uzyskanymi w marcu ‘99 oraz w latach ubiegłych zauważamy znaczny wzrost odsetka opinii o istnieniu silnych konfliktów między większością grup wymienionych w pytaniu. Jedynie opinie o konfliktach między rządzącymi a rządzonymi nie zmieniły się w sposób istotny, a częstość, z jaką za silnie konfliktowy uważa się podział na ludzi wywodzących się z dawnej PZPR i ludzi z dawnej „solidarnościowej” opozycji, powróciła po przejściowym spadku do poziomu odnotowywanego w latach ubiegłych. Można przypuszczać, że powodem wzrostu poczucia konfliktowości społecznych różnic i podziałów były nie najlepsze nastroje społeczne, zwłaszcza pogorszenie się w grudniu ocen i prognoz dotyczących warunków życia badanych i ich rodzin¹².

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

¹² Por. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w grudniu”, grudzień ‘99 (opr. Michał Wenzel).

A N E K S

Tabela 1. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy **byłymi komunistami wywodzącymi się z dawnej PZPR, a byłymi opozycjonistami wywodzącymi się z dawnej "Solidarności"**?

1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	76	11	2	10	1522
Płeć					
Mężczyźni	78	13	2	7	722
Kobiety	75	10	2	13	800
Wiek					
18-24 lat	79	8	2	11	217
25-34	83	10	1	5	269
35-44	76	14	3	7	299
45-54	78	10	2	10	290
55-64	75	14	3	8	207
65 lat i więcej	66	12	2	21	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	72	10	2	16	551
Miasto do 20 tys.	80	10	2	8	181
20 - 100 tys.	77	13	3	8	300
101 - 500 tys.	78	13	2	8	266
501 tys. i więcej mieszk.	81	11	2	6	225
Wykształcenie					
Podstawowe	68	10	2	20	423
Zasadnicze zawodowe	78	13	2	6	414
Średnie	79	11	3	8	536
Wyższe	85	11	1	3	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	78	16	1	5	99
Prac. umysł. niż. szczebla	80	11	1	7	156
Pracownicy fiz. - umysł.	78	11	1	10	129
Robotnicy wykwalifikowani	80	12	3	5	145
Robotnicy niewykwalifik.	77	14	2	7	52
Rolnicy	89	7	0	4	63
Pracujący na własny rach.	83	8	2	6	70
Bierni zawodowo					
Renciści	69	12	3	16	186
Emeryci	72	11	2	14	313
Uczniowie i studenci	78	10	3	10	100
Bezrobotni	68	14	5	13	131
Gospodynie domowe i inni	85	4	1	10	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	79	11	2	7	308
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	76	16	4	4	106
sekt. prywat. poza rolnict.	82	11	1	6	268
prywatnym gosp. rolnym	85	6	0	8	67
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	74	15	1	10	217
276 - 399	79	11	1	8	166
400 - 549	73	11	4	12	335
550 - 799	82	8	2	8	228
Powyżej 799 zł	80	13	3	4	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	77	10	2	12	560
Średnie	74	13	2	11	622
Dobre	81	10	2	7	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	62	12	5	20	77
Raz w tygodniu	76	12	1	10	728
1-2 razy w miesiącu	74	9	3	13	244
Kilka razy w roku	81	10	2	6	304
W ogóle nie uczestniczy	78	11	3	8	163
Poglądy polityczne					
Lewica	86	8	2	4	379
Centrum	78	14	2	7	416
Prawica	79	13	3	5	407
Trudno powiedzieć	58	10	2	29	318

Tabela 2. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy **rzadzającymi a rządzonymi**? 1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	69	23	1	7	1521
Płeć					
Mężczyźni	70	24	1	5	721
Kobiety	67	22	1	10	800
Wiek					
18-24 lat	71	21	2	6	217
25-34	73	23	0	4	268
35-44	71	23	1	5	299
45-54	66	26	2	7	290
55-64	72	20	1	7	207
65 lat i więcej	60	22	1	16	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	72	16	1	11	551
Miasto do 20 tys.	71	20	1	8	181
20 - 100 tys.	68	26	1	5	300
101 - 500 tys.	67	29	1	3	266
501 tys. i więcej mieszk.	63	29	1	7	223
Wykształcenie					
Podstawowe	64	20	1	14	423
zasadnicze zawodowe	74	20	1	6	413
Średnie	72	22	2	5	536
Wyższe	57	38	1	4	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	56	38	1	5	99
Prac. umysł. niż. szczebla	66	25	2	6	156
Pracownicy fiz.- umysł.	65	32	1	2	129
Robotnicy wykwalifikowani	78	18	0	5	145
Robotnicy niewykwalifik.	74	17	2	7	50
Rolnicy	72	16	0	12	63
Pracujący na własny rach.	63	33	2	2	70
Bierni zawodowo					
Renciści	72	16	1	11	186
Emeryci	66	21	1	11	313
Uczniowie i studenci	70	23	2	5	100
Bezrobotni	73	20	1	6	131
Gospodynie domowe i inni	73	18	0	8	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	65	29	1	5	308
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	69	27	1	4	105
sekt. pryw. poza rolnict.	73	23	1	3	268
prywatnym gosp. rolnym	70	16	0	14	67
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	74	20	0	6	217
276 - 399	70	23	0	6	166
400 - 549	74	18	1	7	334
550 - 799	68	25	1	6	228
Powyżej 799 zł	58	35	2	5	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	78	13	1	8	560
Średnie	67	25	1	7	621
Dobre	57	34	2	7	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	57	28	0	14	77
Raz w tygodniu	67	24	2	7	727
1-2 razy w miesiącu	72	20	1	8	244
Kilka razy w roku	74	19	0	6	304
W ogóle nie uczestniczy	68	24	2	6	163
Poglądy polityczne					
Lewica	78	19	1	2	379
Centrum	69	26	0	4	416
Prawica	63	30	2	5	405
Trudno powiedzieć	65	14	1	20	318

Tabela 3. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy ludźmi na szczycie i na dole drabiny społecznej?
1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	69	19	5	8	1522
Płeć					
Mężczyźni	67	21	5	7	722
Kobiety	70	17	4	10	800
Wiek					
18-24 lat	70	16	6	8	217
25-34	72	18	4	6	269
35-44	69	18	6	7	299
45-54	66	24	3	6	290
55-64	73	15	5	6	207
65 lat i więcej	60	19	4	17	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	71	16	2	11	551
Miasto do 20 tys.	68	20	2	9	181
20 - 100 tys.	66	21	6	7	300
101 - 500 tys.	66	22	6	6	266
501 tys. i więcej mieszk.	70	16	9	6	225
Wykształcenie					
Podstawowe	68	16	3	13	423
Zasadnicze zawodowe	70	21	2	7	414
Średnie	70	17	6	7	538
Wyższe	61	28	9	2	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	60	29	7	4	99
Prac. umysł. niż. szczebla	68	16	7	9	156
Pracownicy fiz.- umysł.	64	24	4	8	129
Robotnicy wykwalifikowani	69	23	5	4	145
Robotnicy niewykwalifik.	65	23	5	8	52
Rolnicy	76	16	3	5	63
Pracujący na własny rach.	68	22	10	0	70
Bierni zawodowo					
Renciści	75	12	2	11	186
Emeryci	66	18	4	12	313
Uczniowie i studenci	65	19	5	11	100
Bezrobotni	74	16	3	7	131
Gospodynie domowe i inni	77	14	3	7	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	65	23	6	6	308
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	62	23	6	9	106
sekt. pryw. poza rolnict.	70	22	5	3	268
prywatnym gosp. rolnym	74	14	4	8	67
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	76	15	2	7	217
276 - 399	66	21	4	9	166
400 - 549	74	14	4	7	335
550 - 799	69	21	3	7	228
Powyżej 799 zł	59	27	10	4	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	77	13	3	7	560
Średnie	66	21	4	9	622
Dobre	60	24	9	8	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	68	16	1	16	77
Raz w tygodniu	69	18	4	9	728
1-2 razy w miesiącu	72	17	4	7	244
Kilka razy w roku	67	21	5	6	304
W ogóle nie uczestniczy	64	22	8	6	163
Poglądy polityczne					
Lewica	71	21	4	3	379
Centrum	72	19	4	6	416
Prawica	67	20	7	6	407
Trudno powiedzieć	63	14	3	20	318

Tabela 4. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy ludźmi biednymi a bogatymi? 1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	59	29	6	6	1522
Płeć					
Mężczyźni	56	32	7	5	722
Kobiety	62	26	6	7	800
Wiek					
18-24 lat	56	31	7	6	217
25-34	66	25	4	5	269
35-44	56	30	10	4	299
45-54	54	34	4	8	290
55-64	64	25	5	5	207
65 lat i więcej	60	25	5	10	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	62	26	4	8	551
Miasto do 20 tys.	59	31	4	7	181
20 - 100 tys.	57	29	9	5	300
101 - 500 tys.	58	29	8	5	266
501 tys. i więcej mieszk.	57	32	6	5	225
Wykształcenie					
Podstawowe	64	23	5	8	423
Zasadnicze zawodowe	59	29	6	6	414
Średnie	55	32	7	6	536
Wyższe	59	31	5	5	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	58	33	3	6	99
Prac. umysł. niż. szczebla	55	30	6	8	156
Pracownicy fiz.- umysł.	54	34	9	4	129
Robotnicy wykwalifikowani	53	30	12	5	145
Robotnicy niewykwalifik.	49	37	3	12	52
Rolnicy	60	33	3	5	63
Pracujący na własny rach.	47	39	12	1	70
Bierni zawodowo					
Renciści	71	20	3	6	186
Emeryci	59	28	6	8	313
Uczniowie i studenci	54	32	6	8	100
Bezrobotni	66	23	3	8	131
Gospodynie domowe i inni	69	21	9	2	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	53	34	8	5	308
spółce właścicieli	53	32	8	7	106
prywatnych i państwa	57	31	7	5	268
sekt. pryw. poza rolnict.	69	23	3	5	67
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	67	24	3	6	217
276 - 399	62	29	6	3	166
400 - 549	61	26	8	5	335
550 - 799	58	30	6	5	228
Powyżej 799 zł	50	37	9	4	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	68	22	4	6	560
Średnie	56	32	6	6	622
Dobre	50	34	8	8	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	62	21	2	14	77
Raz w tygodniu	58	30	6	6	728
1-2 razy w miesiącu	61	30	4	5	244
Kilka razy w roku	60	27	7	6	304
W ogóle nie uczestniczy	60	28	8	5	163
Poglądy polityczne					
Lewica	63	27	5	5	379
Centrum	59	29	6	6	416
Prawica	53	33	10	4	407
Trudno powiedzieć	61	24	3	11	318

Tabela 5. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy **kierownictwem zakładów a robotnikami**? 1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	28	4	11	1522
Płeć					
Mężczyźni	56	31	5	8	722
Kobiety	59	24	3	14	800
Wiek					
18-24 lat	56	26	8	10	217
25-34	66	28	2	4	269
35-44	60	28	4	8	299
45-54	56	29	5	9	290
55-64	53	34	3	11	207
65 lat i więcej	53	20	3	24	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	59	25	3	13	551
Miasto do 20 tys.	56	30	2	12	181
20 - 100 tys.	60	30	3	7	300
101 - 500 tys.	53	33	5	9	266
501 tys. i więcej mieszk.	56	24	8	12	225
Wykształcenie					
Podstawowe	53	23	4	20	423
Zasadnicze zawodowe	63	27	4	6	414
Średnie	59	28	5	8	538
Wyższe	48	41	3	8	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	53	40	3	4	99
Prac. umysł. niż. szczebla	57	31	4	8	156
Pracownicy fiz.- umysł.	61	32	4	3	129
Robotnicy wykwalifikowani	65	27	4	5	145
Robotnicy niewykwalifik.	46	34	10	10	52
Rolnicy	69	18	1	11	63
Pracujący na własny rach.	49	31	12	8	70
Bierni zawodowo					
Renciści	59	23	2	16	186
Emeryci	54	24	4	18	313
Uczniowie i studenci	49	30	7	14	100
Bezrobotni	58	31	2	9	131
Gospodynie domowe i inni	69	19	5	7	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	58	32	5	6	308
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	58	34	2	6	106
sekt. pryw. poza rolnict.	58	30	7	5	268
prywatnym gosp. rolnym	65	19	1	14	67
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	62	27	3	8	217
276 - 399	64	25	1	10	166
400 - 549	62	23	4	11	335
550 - 799	56	31	4	8	228
Powyżej 799 zł	50	32	8	9	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	65	19	4	12	560
Średnie	56	31	4	9	622
Dobre	47	37	6	11	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	57	27	0	16	77
Raz w tygodniu	55	30	4	11	728
1-2 razy w miesiącu	60	24	5	12	244
Kilka razy w roku	59	28	5	8	304
W ogóle nie uczestniczy	58	25	7	9	163
Poglądy polityczne					
Lewica	66	23	4	6	379
Centrum	57	31	4	8	416
Prawica	51	35	5	8	407
Trudno powiedzieć	54	20	3	22	318

Tabela 6. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy **miastem a wsią**? 1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	37	27	6	1522
Płeć					
Mężczyźni	28	40	27	5	722
Kobiety	32	34	26	8	800
Wiek					
18-24 lat	37	37	21	5	217
25-34	33	41	23	3	269
35-44	26	38	30	6	299
45-54	26	37	29	7	290
55-64	31	34	28	7	207
65 lat i więcej	29	34	27	10	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	32	38	24	6	551
Miasto do 20 tys.	27	38	28	7	181
20 - 100 tys.	32	35	28	6	300
101 - 500 tys.	26	35	33	6	266
501 tys. i więcej mieszk.	30	38	24	7	225
Wykształcenie					
Podstawowe	33	32	24	10	423
Zasadnicze zawodowe	30	36	29	6	414
Średnie	27	39	29	5	538
Wyższe	34	45	19	3	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	35	41	18	5	99
Prac.umysł.niż.szczebła	31	36	31	2	156
Pracownicy fiz.-umysł.	27	41	29	3	129
Robotnicy wykwalifikowani	25	42	26	6	145
Robotnicy niewykwalifik.	23	36	33	7	52
Rolnicy	44	28	24	4	63
Pracujący na własny rach.	20	45	30	5	70
Bierni zawodowo					
Renciści	26	35	28	10	186
Emeryci	31	32	30	8	313
Uczniowie i studenci	32	41	18	9	100
Bezrobotni	34	34	27	5	131
Gospodynie domowe i inni	37	38	14	10	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	28	39	28	5	308
spółce właścicieli	30	40	25	5	106
prywatnych i państwa	27	41	28	4	268
sekt. pryw. poza rolnict.	40	30	23	7	67
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	35	35	24	5	217
276 - 399	30	34	29	7	166
400 - 549	28	36	30	7	335
550 - 799	26	43	25	7	228
Powyżej 799 zł	26	37	34	3	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	33	35	25	7	560
Średnie	29	38	28	5	622
Dobre	27	38	27	7	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	34	24	29	13	77
Raz w tygodniu	29	38	27	5	728
1-2 razy w miesiącu	30	34	27	8	244
Kilka razy w roku	28	41	24	6	304
W ogóle nie uczestniczy	34	32	27	7	163
Poglądy polityczne					
Lewica	29	34	33	4	379
Centrum	32	42	22	4	416
Prawica	30	38	29	3	407
Trudno powiedzieć	30	31	22	17	318

Tabela 7. We wszystkich krajach występują różnice lub nawet konflikty pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Jak silne, Pana(i) zdaniem, są w Polsce konflikty pomiędzy **klasą robotniczą a średnią**? 1 - Bardzo silne i silne; 2 - Niezbyt silne; 3 - Nie ma konfliktów

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	42	19	11	1521
Płeć					
Mężczyźni	26	43	22	8	722
Kobiety	30	41	16	13	799
Wiek					
18-24 lat	28	49	13	10	217
25-34	31	44	19	6	269
35-44	25	45	23	7	298
45-54	28	43	19	10	290
55-64	29	37	21	13	207
65 lat i więcej	30	31	18	21	239
Miejsce zamieszkania					
Wieś	31	41	14	15	550
Miasto do 20 tys.	34	41	16	9	181
20 - 100 tys.	30	41	20	8	300
101 - 500 tys.	21	44	25	10	266
501 tys. i więcej mieszk.	24	43	26	8	225
Wykształcenie					
Podstawowe	32	33	14	20	423
Zasadnicze zawodowe	32	41	19	9	414
Średnie	25	47	21	7	535
Wyższe	20	48	26	5	148
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	22	51	24	4	99
Prac.umysł.niż.szczebla	21	49	27	3	155
Pracownicy fiz.- umysł.	28	41	26	5	129
Robotnicy wykwalifikowani	31	39	24	6	145
Robotnicy niewykwalifik.	18	53	21	8	52
Rolnicy	31	53	9	7	63
Pracujący na własny rach.	26	41	25	8	70
Bierni zawodowo					
Renciści	32	37	12	19	186
Emeryci	26	36	21	17	313
Uczniowie i studenci	24	49	11	16	100
Bezrobotni	38	41	9	12	131
Gospodynie domowe i inni	41	36	11	12	77
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	25	45	25	5	307
spółce właścicieli	27	43	24	6	106
prywatnych i państwa	25	45	26	4	268
sekt. pryw. poza rolnict.	39	42	8	11	67
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	36	42	10	11	217
276 - 399	32	42	16	9	166
400 - 549	26	43	19	11	334
550 - 799	33	38	20	10	228
Powyżej 799 zł	20	44	30	7	235
Ocena własnych war. mater.					
Złe	34	41	13	12	559
Średnie	27	42	21	11	622
Dobre	21	44	26	9	340
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	43	9	22	77
Raz w tygodniu	28	43	19	10	727
1-2 razy w miesiącu	32	39	17	12	244
Kilka razy w roku	26	44	21	10	304
W ogóle nie uczestniczy	31	37	24	8	163
Poglądy polityczne					
Lewica	31	41	20	8	378
Centrum	29	46	18	7	416
Prawica	21	46	28	5	407
Trudno powiedzieć	33	32	9	26	318